

BA 5200

Prof Dr. K. Barth

P 105

Spectator Ephemeridum et Collectaneorum

Extracta ex periodico *Verbum Domini*
Vol. 32 (1954)

R O M A E

PONTIFICIUM INSTITUTUM BIBLICUM

Piazza Pilotta, 35

Spectator Ephemeridum et Collectaneorum

Catholica. Jahrbuch für Kontroverstheologie 9 (1952 s) ⁽¹⁾

Director periodici R. GROSCHE, decanus zelans urbis Coloniae («Stadtdechant»), pp. 1ss aliqua de natura periodici dicit. Est periodicum stricte theologicum fundatum 1932 approbante Ecclesia, eo fine ut supponendo theologiam controversiarum prorsus claram et catholicam colloquium ex utraque parte genuinum et sincerum inter theologos catholicos et protestantes excitaret (germ.: «*das zwischen der katholischen und evangelischen Theologie seit langem völlig eingefrorene echte theologische Gespräch wieder flüssig zu machen*» p. 1). Id quod periodicum quarto quoque mense prodians usque ad 8 (1939) revera praestitit, quo tempore a gubernio prohibitum est. Permultae illae quaestiones, in quibus theologi protestantes doctrinam catholicam non recte solent intelligere, multa illa circa quae implicite vel explicite quaerunt quaenam sit doctrina catholica et quibusnam rationibus innitatur, omnimoda cum circumspectione, profitendo tamen sententias catholicas, hic tractata sunt; cogita quaestiones de natura et gratia, de scriptura et traditione, de iustificatione et sanctificatione, de verbo et sacramentis, et de quibusdam quaestionibus exegeticis etc. Vel ipse K. BARTH (DOGMATIK 1/2 p. 924) huius colloqui dignitatem non obstante plena qua opus est «intollerantia dogmatica» agnovit. Tomus periodici vero nonus, primus postbellicus, circumstantiis procul dubio per dogma marianum, per «*Humani generis*», per ipsam evolutionem theologiam mutatis, eundem finem prosequitur. Directori cordi est et ab initio nihil aliud se intendisse dicit quam ea sequi, quae *Monito* S. Officii die 5-6-1948 lato necnon Instructione eiusdem Officii «*Mater Ecclesiae*» continentur.

Quoad singula: J. PINSK fortiter in re sed suaviter in modo probat, etiam post dogma marianum anni 1950 colloquium inter theologos catholicos et protestantes suspenderi non debere. Nam Maria tota subest operi redemptionis filii sui et in coetu redemptorum remanet. Quod vero conceptum «*traditionis*» in «*Munif. Deus*» suppositum attinet, adducit exemplum canonis S. Scripturae. Summa «*crux*» exegetis protestantibus est probare canonicitatem 27 librorum NT ex NT ipso vel ex «*littera*» traditionis apostolicae aliis documentis concredita. Solum «*vita Ecclesiae a Pneuma acta*» [«*das vom Pneuma getriebene Leben*»] canonem ad revelationem pertinere ostendit (p. 11). Non aliud hodie Ecclesia de assumptione Mariae diceret. Modeste quidem et cum caritate Auctor defectum

⁽¹⁾ Hrg. v. ROBERT GROSCHE. Münster 1952s, Aschendorff. (III), 160 p. DM. 9.

ex parte protestantium significat, qui e. g. in « Salve regina » offenduntur invocatione « vita, dulcedo, spes nostra », ac si blasphemata sit operi Christi. Ne magis biblici sint quam ipsa S. Scriptura (« *unbiblische Enge und Nervosität* »). Secundum enim S. Scripturam Christus est lux mundi, et quidem unica (Jo 8,12), et nihilominus apostolis dicitur « Vos estis lux mundi » (Mt 5,14), qui scilicet lucem a luce Christi acceptam in mundum portent. Sic Maria « vita », a vita Christi tamen procedens, nequaquam facit, ut theologia catholica desinat circulus esse cum Christo ut centro, sed ellipsis evadat cum duobus focus aequali iure iuxta positus (pp. 3-13).

De « operatione Spiritus Sancti in cordibus fidelibus » H. VOLK agit modo quidem theologico sed penitus ab exegesi et theologia biblica determinato (13-35). R. GROSCHE accurate intentionem encyclicae « Human generis » etiam protestantibus explicat insistendo praesertim in periculo adaptationis imprudentis (quod problema credimus ipsi theologiae protestanti a theologia R. Bultmann poni) (35-48). H. M. CHRISTMANN peropportune « *anlitzhaftes Erkennen* » in studiis praesertim theologicis inculcat, i. e. talem cognitionem quae methodum rationalem supponit, sed simul etiam veritates supernaturales *contemplari* scit, quae etiam orando cognoscit et legendo S. Scripturam, agitur ergo de theologia *totali* viatorum, quae simul theologia mentis et cordis sit. Hanc theologiam fratres « separati » et mundus hodiernus a nobis exspectant. W. REST, *Die kontroversiologische Relevanz Sören Kierkegaards* (pp. 81-94): Auctor cum H. ROOS et C. FABRO (pp. 150s) ad illos paucos pertinet, qui textum originalem theologi illius danici legerunt. Res magni momenti est, nam Auctor ostendit C. SCHREMPF, traductorem in quo K. BARTH, E. BRUNNER, E. PRZYWARA et alii grandes innituntur, non in omnibus fidelem fuisse et Kierkegaard in nonnullis tradidisse. Ex articulo necessitas *prudentialis* sequitur: rara illa quae Kierkegaard in favorem catholicismi dicit, non nimis extollenda sunt, ex altera parte neque simpliciter in favorem protestantismi adhiberi potest. L. CERFAUX « traditionem in S. Paulo » tractans (pp. 94-104) inter « regulas disciplinae » et « kerygma » distinguit. Regulae partim ad Dominum ipsum recedunt, aliae vero et « kerygma » ab apostolis sancita sunt. Paulus penitus in Ecclesiam primitivam incorporatur. De traditione et scriptura initio saeculi tertii nequaquam inter se oppositis J. N. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK articulum discussionis dignum contribuit (105-114): Auctor est, ut videtur, calvinista, qui Tertulliano et Irenaeo studuit. J. HAMER, qui Carolum Barth opere 1949 Lutetiae edito occasionalismi accusavit nunc exegesi R. Bultmann crisi subicit (138-46). Agnoscit intentionem, ut ita dicam, « pastorem », qua Bultmann « Hominem modernum » redimere vult, sed iuste ostendit R. Bultmann mentem « modernam » in absolutum quid extollere, in qua re Bultmann E. Hirsch socium habet. Deest, abstrahendo a quibusdam inconsequentibus feliciis, munus ecclesiae velut « communitatis Dei vivae, quae verbum eius conservat tradatque ». Unde « exsistentia christiana » nimis a fundamentis et radicibus eius *obiectivis* separatur. Singulis fasciculis R. SAMULSKI bibliographiam diligentem de « litteratura theologiae controversiarum » adiecit (pp. 74-80.155-60).

P. NOBER S. J.

Chartae josephologicae (1)

Id quod hoc periodicum intendit, usurpando titulum articuli a F. L. FILAS S. J. (pp. 120-28) accurate describitur « *Towards Organised Research on St. Joseph* ». Habetur ergo procul dubio intentio totam historiam et theologiae et cultus S. Joseph usque ad praesentia tempora scientifice investigandi.

Id elucet ex articulo introductivo moderatoris: introducit in seriem articulorum quibus « paternitas S. Joseph » (11-21) omni ex parte dilucidetur: argumentum hodie multum discussum. De eodem argumento liber P. ris Filas, « *Joseph and Jesus* » (cf. VD 31 [1953] 255) optime recensetur pp. 133-40 (a B. G. MURCHLAND C. S. C.).

Investigatio scientifica in S. Joseph adiumenta sua, ut sunt bibliothecae et bibliographiae, adhuc creare debet. Serietas autem in hac re ex eo apparet, quod bibliothecarius in Instituto Bibliothaeconomico Universitatis statalis Montis Regalis scientifice formatus huic rei operam dat. Tamen articulus eius « *Essai de bibliographie sur S. Joseph* » (pp. 55-117) non in omnibus placet. Praestitisset sane tantam de S. Joseph litteraturam non solo ordine alphabetico elencare. Nam theologus aut exegeta qui nunc hac bibliographia uti velit, ut quae sui muneris sunt inveniatur, obruitur manualibus devotionis. Auctor omnes linguas quoad litteras maiusculas et minusculas regulis ut videtur linguae suae submittit. Quo fit, ut e. g. linguae germanicae haud parva vis inferatur; quod si praeterea « Umlaut » negligitur et errores typographici accedunt, efficitur v. g. (p. 81 n. 600) specimen hoc « Die tugenden des H. Joseph nach den schifften (sic!) der heiligen und Gottesgelehrten erklärt » (recte: « Die Tugenden des hl. Joseph nach den Schriften der Heiligen und Gottesgelehrten erklärt »). Etiam bibliographia articulorum qui in periodicis de S. Joseph tractant, imperfecta est: desunt omnes articuli in periodicis theologicis vel exegeticis, editi, qui sane maius momentum habent quam moles illa ex periodicis mere devotionalibus congesta. Hanc crisim facientes minime negamus multa in utraque bibliographia vere utilia esse.

Serietatem intentionis ergo agnoscentes speramus media ad eam implendam perfectum iri, praesertim bibliographiis secundum argumentum apte divisitis et totam rei investigationem in luce *totius* theologiae exhibentibus. Id enim prorsus necessarium est, ut evitetur periculum nimii « *topicismi* ». De hac re cf. VD 31 (1953) 301ss, ubi librum summa diligentia a theologo adventista compositum ex hoc capite crisi subiecimus, quo necessarias connexiones non satis respexit. Quoad josephologiam simile periculum imminet, ne scilicet pauci illi loci S. Scripturae qui de S. Joseph

(1) *Cahiers de Joséphologie*. Vol. I (1953) n° 1. Directio: R. GAUTHIER C. S. C., Centre de Recherches et de Documentation. Oratoire St. Joseph. Montréal 26 Canada, ubi etiam habetur Administratio.

agunt explicentur respectu non satis habito ad totam exegesim vel totam theologiam biblicam. Josephologia nihil nisi modestum membrum est theologiae et a theologia tota vitam suam accipit. Thesis J. DUSERRE anno 1930 in facultate Catholica Lugdunensi approbata rectam viam monstrare potest « *Les origines de la dévotion à S. Joseph* » (23-54, contin.). Auctor enim tam bene locos de S. Josepho patristicos tractat, ut inde etiam aliquid ad historiam exegesios contribuat.

P. NOBER S. I.

Irish Theological Quarterly 18 (1951) 1-8:

Mgr. E. J. KISSANE, *The interpretation of Psalm 109* (108)

Mgr. Kissane his paucis paginis proponit emendationem Psalmi imprecatorii 109 dignam omnino, quae bene perpendatur. Etsi problema psalmorum imprecatoriorum in genere iis dumtaxat difficultatem praebere potest, qui non agnoscunt iustitiam legis talionis, in hoc tamen psalmo speciale quoddam « scandalum » orantibus sese obtrudit. Nam in versibus 6-19, sicut plerumque vertuntur, affectus odii videtur superare amorem iustitiae. Nota est interpretatio, secundum quam his versibus verba Impii citantur; quae iure rejicitur. Sed versus 6a ob duplicem rationem auctori videtur esse corruptus: Cum Iustus inimicum suum videatur velle trahere ante aliquod tribunal, mirum est, quod ei constituit iudicem *impium*, et non potius *Deum*, supremum omnium iudicem. Ideo proponit עֲלֵי יְיָ loco עֲלֵי, et vertit: « Make the wicked stand before Thee! » = « Cita impium ante tribunal Tuum! » quo fit, ut vv. 6-19 possint concipi tamquam directi contra « impium » in genere, non contra adversarios Iusti personales. Insuper auctor vult mutare subiunctivum horum versuum in futurum, ita ut evadat mera descriptio sortis futurae impii, similis ac Job 27, 13 sqq.

Ut ab ultimo incipiamus: talis interpretatio imperfecti videtur omnino iustificata saltem in vv. 6-19 (cf. fut. loco iussivi in 7b) et etiam in 12-19 sensus futuri possibilis est. Deinde in 6a rationes quidem allatae emendationis nobis non videntur sufficere (parallelismus optimus habetur, si Impius 6a est *idem* ac « accusator » 6b; et sunt etiam iudices *humani*); sed ratio omnino peremptoria adest in transitu illo a plurali v. 5 ad singularem v. 6. Quidquid dicitur de aliis exemplis talis transitus inopinatus, sensus ex contextu patere debet. Hic vero nequit intelligi, quis sit ille « eum », cum immediate antea sermo sit de pluribus. Sed suspectus est etiam imperativus (*happqêd*), qui in reliquo imprecationis non occurrit. *Hipqîd 'al* significat utique « citare ante 'iudicem', etc. » sed 'al' adhibetur solum cum « Yahwe » vel « Adonay » (Iob 1, 6; 2, 1; Zach 6, 5; usus meri suffixi pronominalis est durus (praesertim cum in vv. 6-19 de Deo in 3. persona sermo fiat), et in rhythmo videtur nimis brevis. Liceat ideo addere complementum parvum huius optimae emendationis: legatur עֲלֵי יְיָ (hoph.) = « citatus est (vel citatus stat) ante tribunal Yahwê impius » (nisi praeferatur coniectura *yippâqêd* [Herkenne] = *citabitur*). Et cum tribunal sit divinum, non est tam absona, quam multis videtur, translatio Lxx et Vg: *śāṭān* = diabolus. Scena est omnino eadem ac Zach 3, 1.

E. POWER S. J., *Josue 5, 9 and the Institution of Circumcision*, ibidem pag. 368-372.

Auctor proponit plausibilem explicationem illius « ignominiae Aegypti » Ios 5, 9 quae a plerisque refertur ad praecedentem de circumcisione narrationem. « Ig. Aeg. », quae « devolvitur » in Gilgal, non est incircumcisio, sed vita peregrina in terra non sua. Versum 5, 9 aliquando secutum esse post 4, 19, ubi de prima occupatione Terrae Promissae agitur. Pericopas de 12 lapidibus et de circumcisione interiectas esse ex alio fonte. Valeat hoc de circumcisione; sed nexus cum 4, 19 non videtur tam arctus quam cum sequentibus 5, 10-12; ibi dies, quo primum de frugibus Terrae Promissae comeditur Mannaque cessat, tamquam initium novi aevi exhibetur. Ceterum explicatio non est tam nova, sed iam docebatur initio 1948 a R. P. Dyson in Instituto Biblico.

H. KRUSE S. I.

Palästinahefte des Deutschen Vereins vom Heiligen Lande 46-48

Valmar CRAMER: *Der Ritterorden vom hl. Grabe von den Kreuzzügen bis zur Gegenwart*. Köln 1952.

« Ordo Equester Sancti Sepulcri Hierosolymitani » est institutum saeculare, quod originem ducit ex pia consuetudine nobilium Equitum Medii Aevi impertiendi dignitatem equestrem in ipsa ecclesia S: Sepulcri. Anno 1949 nova statuta a S. Sede approbata sunt (AAS 43 [1951] 722 sqq), quibus Equites ad praestanda officia et auxilia « sive spiritualia sive temporalia quae ad sacra Palaestinae loca tuenda et ab infidelium et haereticorum potestate et incursionibus vindicanda magis in dies necessaria et opportuna videantur », sese obligant. Speramus fore, ut hic Ordo non solum honoris et decoris causa appetatur, sed etiam opere atque re ad adjuvanda studia ac itinera Palaestinensia opem conferat.

H. KRUSE S. I.

Coniectanea Neotestamentica. (1)

Commentatio H. S. Nyberg jam edita erat in CN II, 1936, p. 22-35; sententia paratactica explicatur fusione graecae et aramaicae elocutionis; in Mt. 24, 41, participium est absolutum vel pendens. *Repertorium* plausu universo salutabitur; multum enim addit, qualitative et quantitative,

(1) XIII. H. S. NYBERG, *Zum grammatischen Verständnis von Matth. 12, 44 f.*; H. RIESENFELD, *Zum Partizip Matth. 24, 41*. XIV. H. and B. RIESENFELD, *Repertorium Lexicographicum Graecum. catalogue of Indexes and Dictionaries to Greek Authors*. Lund et København 1949 et 1953. C. W. K. GLEERUP et Ejnar MUNKSGAARD. XVI et 95 pp. Pret.: Sw. Kr. 1: 50 et 14.

antecessori suo a.H. Schöne in Bibl. Teubneriana a. 1907 confecto. Lexica, concordantiae, indices ad utrumque Testamentum pertinentes optime recensentur pp. 28-35; semper distinguitur inter « completum », « fere completum », « selectio » (« ampla » vel « brevis »). De actibus Martyrum et Sanctorum multa inveniuntur (pp. 9-11). Quod ad Marcum Aurelium Antoninum, melius indicaretur editio H. Schenkl (1913), cum indice completo. P. 15, editor Antimachi Colophonii est B. Wyss.

E. DES PLACES S. I.

Evangelische Theologie 11 (1951 s) - 13 (1953)

Tria in hoc periodico nostra intersunt 1) « *Ecclesia semper reformanda* », fasc. adnexus ad 11 (1951 s). (1). 2) fasc. 1/2 12 (1952 s), qui « praelibationem » dat *Commentarii Neukirchensis* 3) selecti articuli ex ceteris.

1. ERNST WOLF, die 2-8 - 1952 annos 50 natus, ex 21 annis professor Historiae Ecclesiasticae (prius in Univ. Bonnensi, deinde in Gottingensi) specialem imprimis habet Lutheri cognitionem, sed etiam quaestionibus moralibus et iuridicis in Ecclesia semper reformanda operam dedit, immo ut bibliographia attestatur (pp. 144-52) etiam quibusdam exegeticis. Maiorem adhuc influxum exercuit per periodicum « *Evangelische Theologie* » (1933-1938, et iterum inde a 1946), nec non per « *Verkündigung und Forschung. Theologischer Jahresbericht* » (inde ab 1 [1940]) et per « *Beiträge zur Evang. Theologie* » (hunc usque 19 vol.), quae collectiones ab ipso fundatae sunt. Ut indolem theologiae eius brevissime indicem: ipsi Lutherus centrum est renovationis omnis theologiae. Lutherum secuta theologia « dynamis » fiet ad salutem in Ecclesia. Ad eum ergo conatu semper iterato redeat, ut se ipsam profundius intellegat, et procul a conceptione nimis « statica » in « Ecclesia (ex Luthero) semper reformanda » suam « peregrinationem » in « terra externa » (« *Fremdland* ») huius mundi instituat (2).

Talis « peregrinatio » theologiae cuiusdam « dynamicae » etiam animus intimus horum miscellaneorum est, qui tam vastus ampliusque est, ut comprehendat e.g. et K. BARTH et R. BULTMANN. Ii vero qui defensores theologiae magis « staticae » dicuntur, refelluntur, etiam « polemicā » consciā, licet moderatā. Habetur praeterea quaedam tendentia ad Ecclesiam « congregationalistice » ut Angli dicunt concipiendam, i. e. absque muneribus et institutionibus; et omne quod « attestantur » omneque quod Christus exaltatus in Ecclesia operatur, mero « verbo » (« *Wort* ») aut mera « praedicatione » (« *Verkündigung* ») seu mero « kerygmatae praesentiaque Christi » fieri videtur.

(1) *Theologische Aufsätze. Sonderheft ERNST WOLF zum 50. Geburtstage.* München 1952, Chr. Kaiser Verlag. 152 p. 4,80 DM.

(2) Mox prodibit ERNST WOLF, *Peregrinatio. Studien zur reformatorischen Theologie und zum Kirchenproblem.* München 1954, Chr. Kaiser Verlag ca 320 pp.).

Ut ab articulis technicis incipiam: R. BULTMANN (pp. 41-45) interpretatur Gal 2,17 et vertit: « si quaerentes iustificari in Christo et ipsi peccatores essemus, Christus igitur minister peccati *esset* ». Conditionem accipit modo irreali: est absurditas etiam ab adversariis Pauli admissa (i. e. a Petro et suis), quā absurditate admissā etiam legis praeter Christum observatio absurda est. Discipulus vero eius H. TRAUB articulo « *Zur Verkündigung von dem verkündigten Jesus Christus* » (pp. 120-31) aciem mentis in analysibus morphocriticis et terminologicis exercet summam. Ea tamen quae dicit, propter « analysim exsistentialem » et « eschatologismum absolutum » nimis in S. Scripturam extensum non omni ex parte convincunt. Quoad eschatologismum e. g. in Is ei artic. J. LINDBLOM in « *Talenta quinque* » (Helsinki 1953) indicamus. Neque placet lingua NTⁱ tanta arte in omni membro eius luxata.

Informationis gratia etiam artic. K. BARTH, « *Problema Lessing et Problema Petri* » (pp. 4-17) utilis est. Est pars e tomo « *Kirchliche Dogmatik* » IV 1 (Zürich 1953) praevis impressa. Si licet adaptatio ad terminologiam catholicam: sec. B. redemptio a Christo non solum obiective peracta, sed etiam subiective perfecte collata est, similiter ac in sacramento sec. nostram doctrinam solum valide administrato, sed « propter obicem » nondum fructuose recepto. Removeri ergo debet « obex », qui tamen sec. B. in tota condicione nostra habetur (et non in sola voluntate): unum tale G. E. LESSING in libro « *Der Erweis von Geist und Kraft* (1777) velut « fossam horrendam » describit (« *der garstig breite Graben* »), qua tempore et loco a Christo dividimur, alterum, et quidem graviorum, Petrus manifestat in Lc 5,8 dicens: *Exi a me quia homo peccator sum!* Nam secundum Barth Petrus his verbis « antiquum hominem » manifestat, qui Deo nolens se dedere ab eo fugit quod « gratiae » est: « *Fluchibewegung* ». At nonne potius dicendum: Petrus stupore miraculi captus, sed simul a gratia Patris « tractus », non « fugit », sed ad pedes Domini humiliter se provolvit. Quem actum videns Iesus ei apostolicam quasi « professionem » capiendi homines promittit? Quae supra dixi de exaggeratione in concipiendo « verbo » confirmantur per artic. E. BIZER de missa nostra et « coena evangelica » (pp. 17-40). Auctor e. g. verba Christi in Io 11,25 ad Martham (in quibus simpliciter « colloquitur ») dicta « *Ego sum resurrectio et vita* » velut talia considerat quibus peccata tollantur salusque conferatur. Sic etiam putat verba « *in remissionem peccatorum* » (in institutione S. Eucharistiae) immediatam peccatorum remissionem in omnibus credentibus efficere. Placet tamen quod Auctor tam sedulo etiam aliqua documenta catholica investigavit. H. DIEM, parochus in oppido Ebersbach (Württemberg), scribit secundum Lutherum de « visitatione Ecclesiarum velut earum directione » (pp. 45-65). Articulus sicut et cetera eius scripta entusiasmum quendam « pastorem » spirant. Quaecumque in Ecclesia gaudiosa et salutaria eveniunt, in « verbo » ad fideles in spiritu congregatos eveniunt; vel ipse canon NTⁱ non strenuā sancitus est lege ecclesiastica, sed mera quadam « praedicatione » pastorali. Idyllicam fere dixeris hanc religionem « pastorem », alienam autem a Christi Ecclesia, quae velut ecclesia martyrum idyllica non est, sed monumentalis. H. GOLWITZER, *Theologisches Gutachten über die 'Freigabe der Erwachsenentaufe'*

(pp. 65-83) me potius perplexum reliquit: quomodo quaestio practica tam simplex tantis obrui potest difficultatibus et « problematibus ». Auctor summa cum diligentia investigavit scripta « symbolica »; sed quomodo « consilium » dare potest, si duas quaestiones et quidem maximi momenti in re solvere nescit: a) utrum baptismus omnino sacramentum sit, in quo Auctor propter librum M. BARTH (cf. *VD* 31 [1953] 119-21) anceps haeret (p. 73. n. 14a, b) quomodo in infantibus, usum rationis non adeptis, baptismus aliter possit efficax esse quam ex « opere operato » (quod tamen respuit), nam infantes procul dubio actum fidei propter « verbum » auditum nullum omnino ponunt. K. G. STRECK de « *auctoritate Lutheri* » agens (pp. 104-20) thema tractat a protestantibus recentioribus vix agitatum. Hi enim auctoritatem hanc « monumentalem » sine ulla reflexione ex mera « traditionali » quadam persuasione supponunt. Fortasse utilitate non carebit, hanc auctoritatem sec. S. describere et cum analoga « auctoritate » in Ecclesia nostra comparare. Nam « auctoritas » Lutheri de qua loquitur S. non solum « doctrinam » vel « disciplinam » spectat, sed vel ad ipsum ordinem soteriologicum videtur pertinere.

S. de re sua interrogat conscientiam protestanticam, et olim orthodoxam et nunc modernam, ratione habita praesertim opinionis quam Lutherus de se habuit. Et Lutheri monumentalitas secundum hanc conscientiam ea est quam vix ullā umquam « formula » ullus theologus effari queat. Ergo: « de Luthero numquam satis! ».

Ad omnimodam singularitatem huius « auctoritatis » comprehendendam non sufficit in Luthero videre magnae « denominationis » christianae fundatorem, non sufficit eum in theologia et exegesi velut permagnum ingenium agnoscere, non sufficit eum habere virum piissimum et suā « experientiā fidei » exemplarem, non sufficit in eo veri nominis prophetam venerari et virum singularissimis donis Spiritus Sancti illustratum. Si velis hanc « auctoritatem » mente assequi, considerabis quomodo ipsae proprietates Ecclesiae verae (ut dicunt) Luthero auctore processerunt; ipse enim fecit ut ecclesia sit reformata, evangelica, protestantica, lutharana, quae eius proprietates oportet profunde intellegantur.

Ut « reformator » Lutherus destructo monstro Ecclesiae Antichristi veram ecclesiam separavit erexitque (quomodo is, per quem omnium haeresum quasi mater contrita est, non ad ordinem soteriologicum pertinet?). Si autem rationem « evangelicam » spectas, auctoritas « evangelii » et auctoritas Lutheri expresse dicitur una eademque. Utique in hac re distinguunt, si recte intellexi, evangelium velut « verba », doctrinam etc ab ipse « re evangelii ». Quae distinctio, ut toto articulo huc illuc collato vix dubitare possum, similis est ei quam nos in sacramentis inter « sacramentum tantum » (i. e. ritum valide positum) et « rem sacramenti » (i. e. internam gratiam effectam) facimus: ergo Luthero « auctoritas » competit quoad ipsam iustificationem (verbo Dei praedicato et in fide accepto effectam). Quomodo hanc « auctoritatem », cum auctoritate « rei evangelii » omnino identificatam, non dixeris soteriologicam? Idem videtur confirmari ex modo quo ratio « protestationis » et ipsa tandem « lutheranitas » (ecclesiae ut volunt universalis) explicatur. Ex his omnibus panegyricè celebratis mira sequitur associatio inter Christum et Lutherum, inter verbum Dei et

doctrinam Lutheri (canticum ecclesiasticum « *nach Gottes Wort und Luthers Lehr* » serio est accipiendum).

Concedimus Auctorem in his Luthero nihil velle adscribere, quod non a Deo acceperit, neque eum constituere « dominum verbi Dei ». Attamen etiam sic: Luthero magnum munus (germ. « *Rolle* ») adscribitur in negotio salutis omnium (« *unser aller Sache* »), quod secundum Auctorem fit per « *verbum* » Patris (divini) et per « *revelationem* » Christi (Filii Dei) et per « *kerygma* » Spiritus Sancti et per « *doctrinam* » Lutheri. Cum procul dubio voces « *Wort* » — « *Offenbarung* » — « *Verkündigung* » — « *Lehre* » synonymae sint, quibus una eademque res concreta nobis salvifica (consideratio « *oeconomica* »!) designatur, clarius exponendae essent differentiae, ut omne periculum « *quaternitatis* » evitetur. Nam ab istis quattuor vocibus « *intellectualibus* » (et solum « *relative* » distinctis), secundum doctrinam Auctoris, procul dubio omnis salus pendet. Sed etsi associatio Lutheri cum illis tribus est solum « *soteriologica* » (qualiscumque definiatur), eo ipso obvia est comparatio cum parte quam Ecclesia catholica matri Dei in opere Filii tribuit.

Et lector catholicus miratus quaerit: qui tali modo heroem monumentalem Vitebergensem in universo salutis negotio socium Christi credit, quomodo is non potuerit credere Christum (in oeconomia nostra minus « *intellectualistice* » concepta) singulari modo sibi associasse humilem ancillam Nazarethanam quae ei carnem dedit menteque materna passionis eius socia erat?

2. De *Commentario Neukirchensi*, (ita vocatur a loco biblioplae « *Buchhandlung des Erziehungsvereins, Neukirchen* [Kr. Moers]), agitur in pp. 1-104 t. 12 (1952s) periodici *Ev. Theol.* Et quidem, cum finis prima sit causa (saltem scholasticis), G. VON RAD sermone de *Ruth I* ad studentes Heidelbergenses habito (pp. 1-6) ostendit quale bonum hoc commentario vere scientifico effici possit in cura pastoralis. In medias res nos ducit M. NOTH articulo « *Die Vergegenwärtigung des AT in der Verkündigung* » (pp. 6-17), in quo praesertim examinat, quomodo iam in VT facta in « *credo* » historico Israelis enarrata imprimis cultice repraesentata erant. Inter meliores de argumento articulos recenseo eum quem G. VON RAD de « *exegesi typologica* » scripsit velut verus theologiae biblicae magister (17-33). Ipse, utique supponendo dogma neocalvinisticum, fundamentum typologiae cuiusdam illimitatae et plena libertate « *spiritus* », sed methodice eruendae in parallelismo hoc invenit: habetur in VT « *fieri historicum* » gubernatum « *verbo Dei* » et in NT simpliciter « *fieri Christi* » eschatologicum. Similiter placet articulus a W. ZIMMERLI de « *promissione et adimpletionem* » (pp. 34-59) exaratus, in quo theologia biblica apte secundum diversa genera dicendi et condiciones historicas distincta adhibetur ad illustrandum ut ita dicam « *motivum* »: promissio — adimpletio (quae simul profundior est promissio) — nova adimpletio. Ita ultimatim VT ultimam suam unitatem accipit kerygmaticam a « *tensione* », quae nobis incumbit inter Christi resurrectionem et parusiam viventibus. Sed cum simile « *motivum* » in exegesi iudaica habeatur, apte et ex plena cognitione operum Martini Buber H. J. KRAUS exegesim « *judaicam* » et « *christianam* », seu accuratius « *hassidicam* » et « *neocalvinam* » comparat

(pp. 59-78). Ultimus articulus est « lectio » quaedam ad instar speciminis secundum principia *Commentarii Neukirchensis* proximis annis publicandi: H. W. WOLF de *Os* 2, 1-3 (78-104) dat versionem, insistit in analysi morphocritica, dilucidat relationem textus ad historiam tunc actam, deinde aperit sensum in particulari, et tandem finem facit eruens textus « kerygma » quoad nos hodie viventes.

Credimus multa principia huius commentarii approbanda esse: viri vere competentes his principiis usi seriem utilissimam edent commentariorum, in qua textus, res historicae, archaeologia, formae litterariae, sed etiam profunda theologia biblica modo ad diem nostrum perfecto exhibebuntur. Auctores serio synthesim exegeseos criticae et theologicae tentabunt. Altera vero ex parte quidam defectus habentur: ita iam in his articulis: G. VON RAD p. 18 de symbolismis sumerico loquens negligit conceptum « me » difficile, sed in contextu maximi momenti, quia « historiam in fieri » respicit. A. Falkenstein conceptum quidem « vires » vertit, si autem habentur relationes ad verbum « esse », sensus eius propinquus est conceptui « essentiae dynamicae ». Etiam vox « e men » praeteriri non debuit: nam etiam apud Sumeros An (et Enlil) per « verbum » totam historiam regunt. Etiam W. ZIMMERLI p. 42 sumerica magis respiciens non dixisset solum in Israel haberi « historiam totam, generationes comprehendentem et voluntate quadam unitaria (« einheitlich ») determinatam ». Initia sollemnia tot hymnorum sumericorum conceptionem similem ostendunt. Sors e.g. urbis ibi consideratur inde a « rebus ordinatis » per Deos (nam « creationem » non habent) usque ad tempus praesens velut ubique dependens ab « adspectu » (i g i-z i) fideli et benigno An (vel Enlil) in deum tutelarem urbis. Dependet a relatione omnino personali. Dependet etiam a relatione « contingentia », quam An (et Enlil) nullo modo « dispositioni » « nigrorum capite » concedit. Quam ob rem ista relatio mere personalis totam historiam gubernans semper renovanda est « repraesentatione cultica ». De adspectu An (et Enlil) et modo operationis eius nulla doctrina certa delineari potest. Et exigua est differentia inter illum « adspectum » (seu obtutum An) et « verba »; nam An et Enlil velut « speaker » senatus (u k k i n) deorum benigne adspiciunt et ut tales « e men » emittunt. Non sine ratione in his insisto: habetur in Sumer mythus pulcherrimus historiae gubernatae « personaliter » et sine fixa « doctrina » per solum « adspectum » et « verbum » Dei. Quomodo ergo « kerygma » auctorum (quo insistent in « personalitate », « contingentia », etc. verbi Dei quoad « fieri historicum »), mythum (seu etiam « magiam », « divinationem ») evitet non video. Excludi hoc loco mythus solum potest relictus methodo « phaenomenologica » in historia religionum et per inquisitionem vere metaphysicam.

3. Ex tomis 11 (1951s) - 13 (1953) periodici hi adhuc articuli nostrā magis intersunt:

11 (5951s). R. BULTMANN, *Das christologische Bekenntnis des Ökumenischen Rates* (11-13). B. examini subicit propositionem: « Oecumenicum Ecclesiarum Consilium componitur ex ecclesiis qui Iesum Christum Deum et Salvatorem agnoscunt ». Mirum est quibusnam artificiis vocem « Deus »

et singula praedicata christologica sua significatione evacuat. Auctor p. 10 christologiam Chalcedonensem « *einen für unser Denken unmöglichen Ausdruck* » dicit. Sufficiant haec: « *Die Formel 'Christus ist Gott' ist falsch in jedem Sinn, in dem Gott als eine objektivierbare Grösse verstanden wird, mag sie nun arianisch oder nizäisch, orthodox oder liberal verstanden werden. Sie ist richtig, wenn 'Gott' hier verstanden wird als das Ereignis des Handelns Gottes* » (p. 14). Sēctator E. KÄSEMANN quaestionem ponit: « *Begründet der neutestamentliche Kanon die Einheit der Kirche?* » (13-21). Ad quam quaestionem negative respondet, insistens in « *kerygmatis* » per singulos libros NT¹ varietate, qua « *pluralitas* » confessionum inter se separatarum ab ipsis initiis NT fundaretur. Ratio haec ultima est: « *Man hat Gott auch nicht im neutestamentlichen Kanon dingfest* ». Ei in aliis articulis consentiunt W. SCHNEEMELCHER (*Eccl. semper reform.* 83-104), H. DIEM, E. WOLF et alii. Ad quod respondemus: ita tota fere relinquitur incarnatio Dei. Verbum Dei non solum factum est « *eventus* » cuiusdam Dei « *actionis* » mysteriosae in historia, sed revera res viva humana (« *natura humana concreta* »), in omnibus similis nobis (« *motivum* » e. g. theologiae iohanneae). Qui autem « *incarnationem* » evacuat, procul dubio nec Traditionem, neque Ecclesiam nec Canonem nec quodcumque in theologia iam recte concipere potest. O. SCHMITZ, Athenaei Wuppertalensis, de « *Ausweisbarkeit des Heilsgeschehens nach dem Neuem Testament* » (484-502) agit. Thesis Auctoris est « *menschliche Unausweisbarkeit in göttlicher Ausgewiesenheit* » (498). Primum vix probat, cum velut locos decisivos solum eos afferat, in quibus Iesus diabolo vel « *Iudaeis* » signa ab eis petita negat. Alterum vero ex parte concedi potest: utique signa Christi propter fidem data sunt, et homo libere eis adhaesit. Requiritur tamen ut in rerum natura signa prorsus realia fuerint.

12 (1952 s). Duo articuli memoriam A. Schlatter celebrant: U. SMIDT, « *Natürliche Theologie – als Problem bei A. Schlatter* » (105-20) et W. TEBBE, *Die zweite Seligpreisung* (Mt 5,4 – pp. 121-28): Habes hic simul, quomodo et in *Comm. Mt* et in « *Erläuterungen* » magnus ille exegeta Tubingensis macarismum interpretatus eum praesertim cum VT et litt. rabb. coniunxerit. W. T. tamen magistrum in luce morphocriticismi et eschatologiae « *consequentis* » corrigere audet. De A. Schlatter cf. *Enc. Catt.* XI (Città del Vaticano 1953) coll. 67s. M. ALBERTZ (pp. 151-55) de « *primis* » agit in Ecclesia primitiva qui sunt Christus, Ecclesia Martyrum, singulae personae. Tamen « *primatum* » qui his « *primis* » competit quoad Petrum nimis restringit, seductus visione Ecclesiae « *pneumaticae* » quae solo « *verbo* » et migratoribus « *charismaticis* » regetur. In tali Ecclesia qui primus convertitur domi etiam « *communitatem* » hospitio recipere debuit omnibusque humiliter ad mensam propriis expensis paratam servire. Hi « *primi conversi* » et uxores eorum velut « *matres verae Ecclesiae* » multum contribuerunt ad Ecclesiam dilatandam. K. G. KUHN (pp. 260-85) *Iesum in Gethsemane* diligenter praesertim morphocritice tractat. W. MARXSEN contra articulum in quo idem Kuhn coenam Iesu eucharisticam cum coena sectae qumranicae comparaverat, probat nos in 1 Cor 11 traditionem maxime authenticam habere: Non explicatur eucharistia per « *eine*

(nun ja in der palästinischen Urgemeinde) erfundene aitiologische Kullegende zu einem dort entstandenen Ritus» (303), sed ab ipso Iesu originem ducit. E. SCHWEIZER «*Testimonium Joannis de Eucharistia*» (341-63) miro modo tractat. Nam «praesentia realis Iesu» iam non «elementis» alligatur, sed soli ut videtur «verbo» praedicationis (unde eucharistia a praedicatione vix differt, in qua etiam Christus realiter praesens dicitur). Unde panis et vinum potius exhibentur velut «testimonium contra docetismum» i. e. quaedam praedicatio ut videtur. Quoad «elementa eucharistica» in NT sec. eum habentur solae «associationes... parum securae et accidentales» («*nebensächlich*») (p. 362). Accedit F. DELEKAT qui de textibus eucharisticis NTⁱ «*methodenkritische und dogmatische Probleme*» (pp. 389-415) mente molitur. Sed magna haec moles cogitationis interdum historice minus accurata est, e. g. ubi de «mysterio» et «sacramento» ita loquitur, ac si historia huius vocis in «latinitate christiana» non investigata sit. Per errorem etiam putat «transubstantiationem» in solo «*Symboldenken*» antiquo niti, et non in utroque: et in verbo «prophetico» prorsus ad finem perducto (quod praesenter facit quae dicit) et in realitate symboli divinitus effecta maxima. Ab aliis indicandis abstinemus. Velut peregrinus in coetu auctorum C. H. DODD de fundamentis theologiae christianae agit valorem «organi» philosophiae graecae admittens (p. 443-55). H. W. WOLF conceptum *da'al elohim* (pp. 533-46) in luce theologiae Oseae considerans credit conceptum hunc «programma» theologiae christianae continere quam eschatologicam nobis Deus posuit.

13 (1953). H. LEHMANN permulta litteratura exegetica (exclusa tamen catholica) inspecta de Mt 16, 18s in luce theologiae biblicae testimonium suum dat. Multa ex iis quae dicit utilia sunt. Alia potius mytho cuidam debentur in quem Auctor credit: Mt 16, 18s est solum «verbum in Christo sci exaltato», non dictum Iesu. In Ecclesia nequaquam «institutiones» sunt, sed solum «regnum» charismaticum. Ecclesia solis «sanctis et electis qui in salutem definitivam servantur» constat. Petrus ideo nihil nisi «servus et discipulus... serviens ut nos omnes» (cf p. 66) est. Et similia. Quae Auctor p. 65 de «successione apostolica» dicit, Athenas ululas portant. Utinam saltem minimam ideam eius, quam nos «successionem apostolicam» dicimus, sibi comparasset! De «Idyllo» in quod H. DREM credit «pastorali» iam supra locuti sumus. Quam explicitissime illud habes in «*Die Einheit der Schrift*» (383-405), ubi etiam de «canone» in Tridentino definito iudicia originalia invenies.

Respicientes admiramur aciem mentis et sedulitatem Auctorum, quam ostendunt etiam ceteri articuli. Periodicum ex maxime «vivis» est, quae hodie in orbe theologico habentur. Sed nescio, an Auctores in omnibus Lutherō fideles manserint, quem tanti faciunt, ut nobis K. G. STECK explicavit. Urgeri enim potest quaestio, an Lutherus merum «congregationalismum», versus quem notatur fortis quaedam tendentia, velut essentiam evangelii consideraverit.

PETRUS NOBER S. J.